

METODŲ, UGDANČIŲ VERSLUMO KOMPETENCIJĄ, TAIKYMAS ŠIAULIŲ VALSTYBINĖS KOLEGIJOS FINANSŲ SRITIES PASKAITOSE

Lina Kušleikienė

Lektorė

Šiaulių valstybinės kolegijos Verslo ir technologijų fakulteto

Apskaitos ir finansų katedra

El. paštas: Lina.Kusleikiene@gmail.com

Renata Šivickienė

Asistentė

Šiaulių valstybinės kolegijos Verslo ir technologijų fakulteto

Apskaitos ir finansų katedra

El. paštas: Renata.Sivickiene@gmail.com

Verslumo įgūdžiai reikalingi kasdien ir visose gyvenimo srityse: ieškantis darbo, dirbant, kuriant verslą bei priimant svarbius sprendimus kasdieniame gyvenime. Svarbu, kad aukštosiose mokyklose būtų kuriama verslumą ugdanči aplinka, skatinanti studentų iniciatyvumą, diegiamas projektinis mokymas, stiprinamas ryšys tarp teorijos ir praktikos, lanksčiau organizuojamas mokymas ir mokymasis.

Tyrimo objektas – verslumo ugdymo metodai.

Tyrimo tikslas – atskleisti metodų, taikomų studentų verslumo kompetencijos ugdymui, svarbą finansų srities paskaitose.

Tyrimas atliktas Šiaulių valstybinėje kolegijoje. Tyrimas apie verslumo ugdymą buvo atliktas 2014 metų balandžio – gegužės mėn., pasitelkus duomenų rinkimo metodą – anketavimą. Parengta anketa sudaryta iš trijų struktūrinių dalių: įžanginės, pagrindinės ir baigiamosios. Tyrime dalyvavo 100 studentų.

Išanalizavus tyrimo duomenis, galima teigti, kad siekiant ugdyti verslumo kompetenciją, dėstytojai naudoja įvairius aktyvius metodus, studentai yra motyvuoti ir nori išbandyti vis naujus metodus.

Reikšminiai žodžiai: *verslumas, kompetencija, gebėjimai, ugdymas, metodai.*

Įvadas

Tyrimo aktualumas. Šiuolaikinei asmenybei nebeužtenka tik įgyti teorinių žinių ir išmokti jas taikyti praktiškai savo veikloje, dabar jis turi turėti kompetenciją, kurios leistų aktyviai dalyvauti įvairiuose gyvenimo įvykiuose, turėti savo nuomonę, prognozuoti pokyčius, mokėti pasirinkti ir kurti.

Šiuolaikinis darbuotojas turi būti iniciatyvus, pareigingas, atsakingas, imlus naujovėms, puikiai mokėti užsienio kalbą, pasižymėti gerais informacinių ir komunikacinių technologijų įgūdžiais.

Švietimo institucijos paskirtis – išugdyti žmogų, pasirengusį gyventi nuolat besikeičiančioje socialinėje aplinkoje. Kaip teigiama Nacionalinėje jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008 – 2012 m. programoje, verslumas yra asmens gebėjimas idėjas paversti veiksmais. Jis reiškia kūrybingumą, naujoves ir pasirengimą rizikuoti bei gebėjimą planuoti ir valdyti projektus siekiant tikslų. Studentų verslumo ugdymo klausimai yra aktualūs, nes verslumo gebėjimai reikalingi kasdien ir visose gyvenimo srityse. Įgytos finansų ir verslo žinios turi padėti jaunimui mokėti pasirinkti optimalias verslo sritis, priimti reikalingus efektyvius sprendimus ir racionalius šiuolaikinius ūkininkavimo metodus.

Verslumo ugdymo rezultatas – individo motyvacija ir atsakomybė už savo bendrųjų gebėjimų ugdymą, kvalifikacijos įgijimą ir kėlimą, persikvalifikavimą ir mokėjimą pritaikyti tai praktinėje veikloje: ieškantis darbo, dirbant pas darbdavį ar kuriant savo verslą.

Tyrimo problema. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija įvardija, kad Lietuvoje skiriamas per mažas dėmesys verslumo įgūdžiams lavinti. Dažniausiai aukštosiose mokyklose studentai mokosi tik teorinių žinių, tačiau retai jas pritaiko praktiškai. Šiuo straipsniu siekiama išsiaiškinti studentų požiūrį į metodų naudojimą verslumo kompetencijos ugdymui bei nustatyti, kokie metodai studentams yra priimtinausi bei efektyviausi.

Tyrimo objektas – verslumo ugdymo metodai.

Tyrimo tikslas – atskleisti metodų, taikomų studentų verslumo kompetencijos ugdymui, svarbą finansų srityje paskaitose.

Uždaviniai:

1. Apibrėžti verslumo ir verslumo ugdymo sampratas bei metodus.
2. Išnagrinėti verslumą aukštajame moksle reglamentuojančius Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos dokumentus.
3. Atskleisti studentų požiūrį į verslumo ugdymui/si naudojamus metodus.

Tyrimo metodai:

1. Teorinis metodas – mokslinės literatūros analizė, sisteminimas, apibendrinimas ir lyginimas.
2. Empirinis tyrimas – anketinė studentų apklausa.
3. Statistinis metodas – anketinės apklausos duomenų apdorojimas.

1. Verslumo samprata ir apibrėžtis Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos dokumentuose bei verslumo kompetencijos ugdymui taikomi metodai

Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijoje „Dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų“ (2005) verslumas apibrėžiamas kaip žmogaus sugebėjimas idėjas paversti veiksmais, t.y. kūrybiškumas, inovatyvumas ir pasirengimas rizikuoti bei gebėjimas planuoti ir valdyti projektus, siekiant išskeltų tikslų.

Verslumas – tai asmens gebėjimas įgyvendinti savo idėjas. Verslumo ugdymo programos ir moduliai yra priemonės, kurios skatina studentus mąstyti kūrybingai ir veiksmingai spręsti problemas. Verslumo ugdymas gali būti itin veiksmingas pirminio profesinio rengimo etapu, kai studentai rengiasi pradėti dirbti, todėl savarankiškas darbas jiems gali būti vertinga galimybė (Profesinis rengimas ir verslumas, 2009, 7 p.).

A. Jelagaitė ir V. Lukoševičius (2011, 89 p.) teigia, kad kokybiškas švietimas ir mokymas, sėkminga integracija į darbo rinką, didesnis jaunuolių judumas yra svarbiausi veiksniai, padėsiantys išlaisvinti jaunimo potencialą ir pasiekti strategijos „Europa 2020“ tikslus. Verslumas priskiriamas prie esminių įgūdžių ir požūrių, kuriuos galima ugdyti visą gyvenimą trunkančiu mokymusi. Verslumo ugdymas laikomas jėga, nuo kurios priklauso asmens gebėjimas daryti įtaką kolektyviniams tikslams ir socialiniams pokyčiams.

V. Gevorgianienė, A. Galkienė, V. Grincevičienė (2008, 92 p.) mano, kad apie verslumą tikslinga kalbėti kaip apie vidinį kryptingumą, kuris reiškiasi jo gebėjimais ir nuostatomis, nes ne bet koks ekonominis ar socialinis veiksmas (pvz., ieškojimas skelbimuose darbo siūlymų), o tik toks, kuris yra vedamas entuziazmo, troškimo ir balansuojantis ties tam tikra rizika peržengti įprastas santykių ar veiklų ribas gali būti verslumo rodikliu.

Siekiant įgyti verslumo gebėjimus, būtina žinoti apie esamas asmenines, profesines ir (arba) verslo galimybes, taip pat suvokti „bendresnį vaizdą“, t.y. žmonių gyvenimo ir darbo aplinką kuriančius dalykus (ekonominį-kultūrinį veikimą) bei žinoti darbdaviui ir organizacijai išskylančius uždavinius bei atsirandančias galimybes. Verslumo gebėjimai yra susiję su veiksmu projektų valdymu (įtraukiant tokius įgūdžius, kaip planavimas, organizavimas, valdymas, vadovavimas, delegavimas, analizavimas, pranešimas, ataskaitų išklausymas ir įvertinimas bei protokolavimas) ir sugebėjimu dirbti savarankiškai ar komandoje. Ypač svarbu nustatyti savo stipriąsias ir silpnąsias vietas, įvertinti ir rizikuoti, jeigu to prireiktų. Požiūris į verslumą apibūdinamas iniciatyvumu, veiksmumu, nepriklausomybe, novatoriškumu asmeniniame ir socialiniame gyvenime bei darbe. Be to, tai yra susiję su motyvacija ir pasiryžimu siekti tikslų – asmeninių, bendrų ir darbo (Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategija, 2004).

Valstybiniu lygmeniu verslumo ugdymas pradėtas svarstyti ir reglamentuoti prieš devynerius metus. 2004 m. patvirtintoje Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategijoje pateikiama tokia verslumo apibrėžtis: Verslumas – tai asmens mąstymo būdas ir asmeninės socialinės, vadybinės bei asmeninės kompetencijos, leidžiančios turimas žinias pritaikyti kasdieniniam gyvenimui, t.y. konkretūs gebėjimai, teikiantys galimybę ne tik organizuoti savo verslą, bet ir prisiimti riziką už padarytus sprendimus. Ši strategija rengta pagrindinio ir vidurinio ugdymo institucijoms (Paulionienė, 2007).

Verslumo esmę ryškiausiai ugdymo požiūriu atskleidžia Ekonominio raštingumo ir verslumo strategija (2004). Joje teigiama: „Verslumas – tai asmens mąstymo būdas ir socialinės, vadybinės bei asmeninės kompetencijos, ne tik leidžiančios turimas žinias pritaikyti kasdieniame gyvenime, ne tik organizuoti savo veiklą, bet ir prisiimti riziką už padarytus sprendimus“. Šioje strategijoje taip pat aiškiai atskirta verslumo sąvoka nuo ekonominio raštingumo. Teigiama, kad “būtina pastebėti ir pabrėžti, kad verslumo ugdymas nėra tapatus ekonominiam raštingumui, nors iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, kad kalbama apie tuos pačius dalykus. Verslumo ugdymas yra atskira sritis, tačiau, kita vertus, jį galima labai glaudžiai ir sėkmingai derinti bei integruoti su ekonominiu švietimu, todėl ir šios dvi sritys yra apimamos viename dokumente”.

T. Jovaiša ir S. Shaw (1998) verslumą įvardina kaip verslo organizavimo gebėjimus (entrepreneurial skills) – tai gebėjimai, padedantys žmonėms ieškoti galimybių, organizuoti savo verslą ir pasiekti jame geresnių rezultatų. Verslo organizavimo gebėjimams priskiriami šie funkciniai įgūdžiai:

- verslo idėjos apibendrinimas ir tyrimas;
- asmeninio ir šeimos turto investavimas;
- savarankiškas darbas;
- naudojimasis ribotais ištekliais;
- susidūrimas su nežinoma situacija;
- naudojimasis progomis;
- ryšių valdymas;
- klaidų darymas ir mokymasis iš jų.

L. Mincienė (2000) verslumą įvardija kaip asmens mąstymą ir veikimą. Verslumas (entrepreneurship) – tai siekimas naujų idėjų, projektų įgyvendinimo, t. y. sugebėjimas organizuoti ir valdyti savo gyvenimo verslą, pelningai gaminti prekes ir teikti paslaugas. Kiekvienas žmogus vienaip ar kitaip išivaizduoja savo gyvenimą ir susikuria jo viziją. Norint ją įgyvendinti, reikia kuo efektyviau vadovauti sau, vadinasi, būtina kuo naudingiau panaudoti savo laiką, galimybes, pinigus ir kitus asmeninius išteklius.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) atlikti tyrimai patvirtino, kad švietimas ir praktinis parengimas, apimantis ir nuolatinį mokymąsi, yra pagrindas verslumo didinimui (Strazdienė, Garalis, 2006).

Verslumas švietimo sistemoje suvokiamas gana plačiai ir labiau yra akcentuojamas kaip savarankiškumas, atsakomybė ir inovatyvumas bendrąja prasme (Ekonominio švietimo centras, 2006).

Mokymo metodai ir priemonės, taikomos verslumui ugdyti yra ypač svarbios. Svarbus ir pedagogas, taikantis šias priemones ir metodus. D. Simonaitienė (p. 27) nurodo ir naujus pedagogo vaidmenis: iš informacijos „teikėjo“ tampa „ekspertu“, „mokymosi vadybininku“ ir t. t. Pasak autorių, pedagogas kuria naujus dinamiškus pamokų scenarijus ir turtingas mokymosi aplinkas moksleiviams, be to, pedagogo vaidmenų sąrašė atsiranda mokinio vaidmuo. Atvirumo ir lankstumo nuostata suardo griežtas ribas tarp studento ir pedagogo. R. Čiegis, S. Skunčikienė, A. Rakickas (p. 56) pabrėžia pedagogo vaidmens svarbą kuriant teigiamą motyvacinį požiūrį į vykdomą veiklą – nuteikiant studentus psichologiškai, padedant suvokti darbo vertę ir reikalingumą. Taigi organizuojant mokymo procesą mokytojui rekomenduojamas konsultanto vaidmuo, kuris turėtų padėti studentams pamėgti mokymąsi, pajusti vidinį ryšį su mokymo dalykais, sužadinti jų motyvaciją atkakliai mokytis.

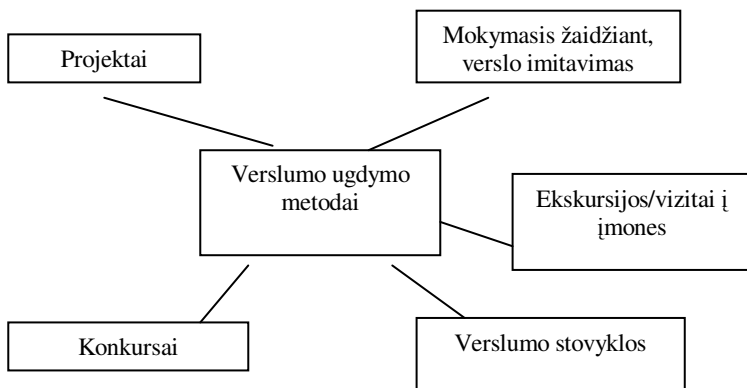
Koks mokymo metodas yra geriausias, pasak V. Gudėno ir kt. (p. 11–12), galima pasakyti tik įvertinus studentų savybes (amžių, motyvus, ankstesnius mokymus ir kt.), tačiau pedagogas pagal savo prigimtį ir jėgas renkasi tuos mokymosi metodus, kurie jam geriausiai padėtų pasiekti ugdymo tikslų. Visų ugdymo metodų paskirtis – skatinti žmogaus sąmoningumą, suvokti ir pačiam daryti įtaką. Paskaitose taikant įvairiausius metodus studentai įgyja asmeninių, edukacinių, socialinių, profesinių kompetencijų, tolerancijos įgūdžių, mokosi spręsti problemas, tobulėti, didinti savo galias, kurios gali užtikrinti visavertį

asmens gyvenimą bei raišką. E. Bagdonas, R. Čiegis, S. Skunčikienė, A. Rakickas, A. Galkienė ir kt., N. Grigorjeva, A. Kernytė, R. Bačiulytė ir kt. verslumo ugdymui rekomenduoja aktyvaus mokymo(si) metodus: verslo žaidimus („dvigubą ratą“, „sniego gniūžtę“, „ledlaužį“, „bankų konkurenciją“, „kieta riešutą“), verslo įmonės imitavimą, atvejo analizę, patyrimo pratimus, mokymąsi bendradarbiaujant, komandinį darbą, projektų metodą, problemų sprendimo metodus, atvirą mokinių iniciatyvą, diskusijas, interviu, reflektyvų mokymą, rašinėlius ir kt. Pasak autorių, šie metodai skiriasi savo paskirtimi. Todėl norint pasiekti gerų rezultatų, pedagogas turėtų pateiktus metodus derinti tarpusavyje.

Sąvoka „išmokti“ dažnai suprantama kaip „įgyti techninių žinių“. Mokymasis psichologine prasme yra susijęs su raidos procesu – tai esminio augimo problema, tai procesas, kuris išmoko abejoti prielaidomis, aiškintis dilemas, kūrybiškai dirbti, būti aktyviam ir kt. Mokymasis suvokiamas kaip asmenybės branda, pvz., sugebėjimas pakeisti tai, ką gali pakeisti, ir susitaikyti su tuo, ko pakeisti neįmanoma; mokėjimas gyventi su tuo, kas nebaigta; drąsa pripažinti tai, kad daug ko nežinome ir pan. Mokymasis – tai procesas, kurio metu individas, remdamasis patirtimi, pakeičia savo elgesį (Lekavičienė ir kt., 2007).

Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategijoje (2004) nurodoma, kad verslumo ugdymas apima žinias, įgūdžių ugdymą, nuostatas ir asmenines savybes, atitinkančias mokomojo amžių ir suvokimo lygį.

Taigi remiantis šia strategija, galima sudaryti verslumo ugdymo metodų schemą.

1 pav. Verslumo ugdymo(si) metodai

(Sudaryta autorių, remiantis ekonominio raštingumo ir verslumo skatinimo strategija (2004)).

Analizuojant 1-ame paveiksle nurodytus metodus, galima nurodyti ir jų naudojimo pavyzdžius.

Projektai. T. Tamošiūnas (1999) teigia, kad projektinis darbas – tai mokymosi metodas, kuriam neužtenka vien teorinių studijų, bet reikia ir praktinės patirties, reikia imtis iniciatyvos ir veikti tikrame darbo procese, priimti sprendimus planuojant, vykdant planą ir vertinant galutinį ar tarpinį rezultatą. Jie

pagyvina mokymąsi ir padeda ugdyti savarankiškumą, iniciatyvumą, kūrybiškumą, atsakomybę už savo darbo rezultatus bei idėjas. Projektiniame darbe mokomasi drauge bendroje veikloje.

Galima išskirti kelis Lietuvoje vykdomus verslumo projektus:

- Projektas „Verslumo akademija“;
- Verslumo ugdymo projektas „InoStartas“;
- Projektas “Septynių jūrų kapitonai”.

Konkursai. Konkursas – tai kolektyvinė veiklos forma, turinti programą ir skatinanti studentus lenktyniaujant siekti gerų rezultatų (Dapkienė, 2006).

Internetiniame puslapyje www.profat.lt galima rasti informacijos apie kelis Lietuvoje vykdomus verslumą skatinančius konkursus:

- Verslumo konkursas „Renkuosi verslą“. Konkurso metu studentai sužino įvairių faktų apie verslą, išbando savo gebėjimus valdyti verslo įmones, dalyvauti derybose bei kurti partnerystės tinklus.

- Jaunimo verslumo konkursas „Profas“ – edukacinis projektas, organizuojamas siekiant ugdyti tuos jaunų žmonių gebėjimus, kurie turi didelę reikšmę jų aktyviame visuomeniniame gyvenime, padeda suprasti verslo principus.

Verslo imitavimas. Realaus verslo procesų imitavimo modelių yra įvairių. Tai gali būti kompiuterinės imitacijos ar mokomosios parduotuvės, elgsenos imitavimas ar stalo žaidimai, imitacinės verslo įmonės kūrimas ir veikla bei kitos verslo imitacijos.

Egzistuoja įvairių kompiuterinių verslo žaidimų. Pavyzdžiui, internetinis verslo procesų imitavimo žaidimas „Kietas riešutas“, skirtas verslo pradmenims įtvirtinti, o verslo modeliavimo metodika „CESIM“ leidžia pavaizduoti verslo procesus taip, kad dalyviai pamatytų bei suprastų savo sprendimų priežastis, taip pat ir jų pasekmes įmonei. Verslumo ugdymui gali būti pritaikytas tarptautinės logistikos valdymo kompiuterinis žaidimas ILGM ar kiti kompiuteriniai žaidimai (MESE, MARKETPLACE, ECOSYS).

Vizitai/ekskursijos į įmones. Studentai ekskursijų į įmones metu susipažįsta su konkrečių įmonių veikla, versle naudojamomis priemonėmis ir metodais.

Verslumo ugdymo uždaviniams pasiekti naudojamos ir kitos pedagoginės technologijos, dėl verslumo ugdymo specifiškumo, daugiau naudojami aktyvūs mokymo(si) metodai. Leidinyje „Ekonomika pagrindinėje mokykloje: aktyvieji mokymo metodai“ (2001) aprašomi šeši visuomeniniai vaidmenys:

- sprendimų priėmėjo,
- sumanaus vartotojo,
- našaus darbuotojo,
- sąmoningo piliečio,
- apdairaus taupytojo,
- tarptautinės ekonomikos dalyvio.

Pedagoginių technologijų ir metodų prasme vertinant šiame leidinyje verslumo ugdymui skirtas užduotis, galima išskirti dažniausiai naudojamus metodus:

- savarankiškai vykdomus projektus;

- dalykinius žaidimus, kurių metu studentai mokosi imituotoje darbinėje aplinkoje;
- užduotis, reikalaujančias nustatyti priežasties ir pasekmės ryšius, juos išreikšti schemomis;
- užduotis, reikalaujančias parengti racionaliausią jų sprendimo būdą;
- užduotis, reikalaujančias parengti problemos sprendimo strateginį ir taktinį planą;
- užduotis, reikalaujančias vienos veiklos srities žinias pritaikyti kitoje veikloje;
- užduotis, reikalaujančias analizės, sintezės, skirstymo, skaidymo, apibendrinimo;
- užduotis, grindžiamas klausimų ir atsakymų logika;
- užduotis, mokančias naudoti prieštaraujančius teiginius, skatinančias ieškoti prieštaravimų esmės.

Būtent tokie aktyvieji metodai, naudojami verslumo ugdymui, iš studentų reikalauja ne galutinio rezultato, o logiško įrodymo, kaip iš atitinkamų prielaidų gauti projektuojamą rezultatą, nes studentų verslumo ugdymas vyksta ne realioje, bet imituotoje verslo aplinkoje.

2. Tyrimo organizavimas ir imties charakteristika

Siekiant realizuoti išsikelto tikslą – išanalizuoti metodų taikymą verslumo kompetencijos ugdymui galimybes finansų srities paskaitose, pagrindine duomenų rinkimo technika pasirinkta anketinė apklausa, o respondentais – finansų srities dalykus besimokantys studentai.

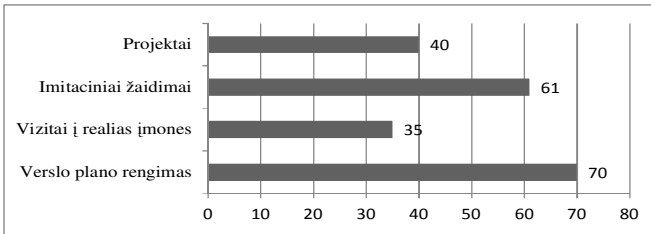
Įžanginėje anketos dalyje buvo paaiškinti tyrimo tikslas, uždaviniai, nurodoma kas atlieka tyrimą, paaiškinta anketos pildymo technika, nors ir nebuvo itin svarbu, akcentuojamas anketos anonimiškumas. Baigiamojoje anketos dalyje pateikti klausimai tiesiogiai susiję su tyrimo respondentais, išsiaiškinama jų demografinė padėtis.

Pagal užpildymo techniką pagrindinėje anketos studentams dalyje pateiktus klausimus galima grupuoti į uždarus (sudaro 20 proc.), atvirus (sudaro 20 proc.) ir uždarus-atvirus (sudaro 60 proc.) klausimus.

Manoma, kad tokia apimtimi duomenys gali būti laikomi pakankami, o jų pagrindu padaryti apibendrinimai – objektyvūs.

3. Studentų nuomonės tyrimo rezultatų analizė

Literatūros šaltiniuose dažniausiai nurodoma, kad tinkamiausi metodai verslumui ugdyti – tai aktyvieji metodai. Šiame straipsnyje buvo siekiama išsiaiškinti, kokius verslumo ugdymo metodus yra išbandę studentai. Anketoje buvo pateikti keturi atsakymų pasirinkimai ir buvo galima parašyti nepaminėtus, tačiau išbandytus metodus.

2 pav. Verslumo ugdymo metodų raiška, n=100

Tyrimo rezultatai parodė, kad populiariausias verslumo ugdymo metodas yra verslo plano rengimas (70 proc.), nes studentai Įmonės ekonomikos dalyke rengia verslo planą. Verslo planas yra labai svarbus norint pradėti verslą, kadangi jis nustato konkrečios veiklos tvarkymo metodus tam tikram laikotarpiui ateityje. Verslo plane yra pagrindžiama verslo idėja, nurodomi strateginiai verslo tikslai, identifikuojamos plėtrą apsunkinančios problemos, apibrėžiami plėtros prioritetai, įvertinami turimi finansiniai ir žmogiškieji išteklių, nustatomas efektyviausias jų naudojimo būdas, nustatoma rizika ir jos valdymo metodai, nurodomas reikalingas lėšų kiekis verslo pradžiai ar plėtrai, numatomi finansavimo šaltiniai ir kt. Dėmesys skiriamas strateginių tikslų formavimui, finansinei analizei ir prognozėms (veiklos scenarijų modeliavimai), rinkos analizei ir tyrimams.

61 proc. respondentų nurodė, jog verslumas ugdomas ir imitaciniais žaidimais. Finansų studijų programos studentai atlieka Verslo imitavimo praktiką (verslo žaidimas „Kietas riešutas“).

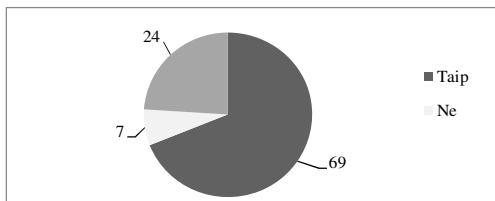
40 proc. respondentų nurodė, kad verslumas ugdomas dalyvaujant projektinėje veikloje. Studentai dalyvavo šiuose projektuose, konkursuose: „InoStartas“, „FIX‘12“ ir „FIX‘13“, „PROFAS“.

35 proc. respondentų nurodė, jog verslumas skatinamas išvykų į realias verslo įmones metu.

Atsakydami į šį klausimą, studentai pateikė ir savo atsakymus. Vienas respondentas nurodė, jog jam teko išbandyti TOC metodą (TOC – Theory of Constraints – Apribojimų teorija) – tai taisyklių, metodų ir priemonių rinkinys, leidžiantis efektyviai ir sparčiai spręsti įvairiausias žmonių ir jų grupių, organizacijų ir net valstybių problemas. 6 apklaustieji nurodė, kad dalyvavo kuriant mokomąją bendrovę.

Ištyrus, kokius metodus yra išbandę tiriamieji, buvo paklausta, ar jie norėtų išbandyti paminėtus metodus.

3 pav. Studentų noro išbandyti 2 paveiksle paminėtus verslumo ugdymo metodus išraiška, n=100

Dauguma respondentų (69 proc.) nurodė, kad norėtų išbandyti visus anksčiau paminėtus metodus. Tai yra gana geras ženklas, kad studentai yra suinteresuoti įgyti kuo daugiau žinių, naudojant aktyviuosius metodus. Šis suinteresuotumas didesnis tarp trečiakursių – variantą „taip“ pasirinko 72 procentai, o iš antrakursių ši variantą pasirinko 68 procentai.

Apklausoje metu studentams buvo pateiktas atviras klausimas, kaip jie mano, kuo gali būti naudingi anksčiau paminėti verslumo ugdymo metodai. Atsakymai sugrupuoti 1 lentelėje.

1 lentelė. Studentų nuomonė, kuo gali būti naudingi aktyvieji verslumo ugdymo metodai, n=100

Nr.	Teiginiai	Dažnis
1.	Padedą atrasti save.	3
2.	Padedą suprasti, kaip viskas vyksta.	12
3.	Įgyjama patirties, praktikos.	41
4.	Leidžia artimiau susipažinti su verslo kūrimu.	13
5.	Padedą labiau savimi pasitikėti.	2
6.	Padedą susipažinti su žmonėmis, kurie turi savo verslą.	14
7.	Gali padėti geriau gilintis į verslumą.	24
8.	Įsmoko atsakingai elgtis.	2
9.	Padedą išvengti klaidų.	22
10.	Padedą atsirasti naujoms idėjoms.	5

Kaip matoma aukščiau pateiktoje lentelėje, dažniausiai studentai teigė, kad anketoje nurodyti verslumo ugdymo metodai labiausiai naudingi tuo, kad juos naudojant įgyjama patirties, praktikos. Verslo patirtis gali atsirasti dviem būdais: turint savo verslą ar dalyvaujant kitų versle – tačiau šis būdas labai rizikingas ir brangus; arba žaidžiant verslo žaidimus ar imitacijas – tai yra bandant perimti kitų patirtį (Bagdonas, 2002). Tai puiki galimybė įgyti verslininkų patirties, nerizikuojant dideliu kapitalu.

24 procentai respondentų nurodė, kad, naudojant įvairius metodus, lengviau įsigilinama į verslumą, padeda ugdyti šią kompetenciją. Taip pat beveik ketvirtadalis studentų nurodė, kad, išbandžius įvairius metodus, ateityje pradėdant ar plėtojant savo verslą, bus galima išvengti įvairių klaidų.

Išvados

Atlikus mokslinės literatūros analizę Šiaulių valstybinės kolegijos antrojo ir trečiojo kurso studentų apklausą, galima daryti tokias išvadas:

1. Verslumas – gali būti apibrėžiamas kaip asmens gebėjimas įgyvendinti savo idėjas, pasireiškiantis per naujovių ieškojimą, kūrybiškumą, pasitikėjimą savimi, atvirumą naujovėms, gebėjimą planuoti, vadovauti, rizikuoti. Verslumo ugdymo tikslas – ugdyti studentų gebėjimus, reikalingus jiems kaip individams ir kaip visuomenės nariams savarankiškai gyventi ir pozityviai veikti savo, šeimos ir visuomenės labui, kad jie sugebėtų prisiimti atsakomybę bei gebėtų gyventi visuomenėje, pagrįstoje rinkos ekonomikos sąlygomis. Ugdytini šie verslumo kompetencijos gebėjimai: 1) gebėjimas spręsti problemas; 2) gebėjimas užmegzti ryšius; 3) pasitikėjimas savimi; 4) asmeninės iniciatyvos rodymas.

2. Verslumo ugdymo rezultatas priklauso nuo kompleksinio verslumo ugdymo metodų taikymo.

Literatūra

- Bačiulytė, R.; Ignatonienė, D.; Ignatonis, M. (2009). Verslo praktinių mokymo firmų darbo patirtis ir veiklos gairės: mokomoji knyga. Vilnius: „Simulith“ centras, 150 p.
- Bagdonas, E. (2002). Verslo žaidimai: samprata, modeliai, tikrovė: monografija. Kaunas: Technologija, 180 p.
- Čiegis, R.; Skunčikienė, S.; Rakickas, A. (2005). Verslo žaidimų samprata ir paskirtis žinių visuomenėje. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, Nr. 35, p. 54–63.
- Dapkienė, S. (2006). Mokomės vadovauti: į pagalbą mokiniui, ypač aktyvistui, lyderiui. Panevėžys: Panevėžio spaustuvė.
- Europos Bendrijų Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui įgyvendinant Bendrijos Lisabonos programą „Verslumu pagrįsto mąstymo puoselėjimas ugdati ir mokant“. Briuselis, 2006, p. 8 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=50210.
- Galkienė, A.; Gevorgianienė, V.; Grincevičienė, V. (2008). Neįgalumą turinčių mokinių rengimas profesinei karjerai. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 172 p.
- Gevorgianienė, V.; Galkienė, A.; Grincevičienė, V. (2008). Verslumo gebėjimų raiška kryptingo ugdymo sąlygomis. Mokslo darbai: pedagogika, 89, p. 90 – 98.
- Jelagaitė, A.; Lukoševičius, V. Mokinių verslumo ugdymas bendrojo ugdymo mokykloje: mokytojų požiūris. [interaktyvus]. Prieiga per internetą <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2011/104/jelluk86-94.pdf>.
- Jovaiša, T.; Shaw S. (1998). Žvilgsnis į bendrųjų gebėjimų ugdymą Rytų ir Centrinėje Europoje. Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos Nr.1. (1998) Kaunas: VDU. 30–47.
- Lekavičienė, R.; Vasiliauskaitė, Z.; Matulienė, G. ir kt. (2007). Psichologija šiandien. Kaunas: Technologija.
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004m. birželio 02d. įsakymas Nr. ISAK-835. „Dėl Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategijos“. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: www.lssic.lt.
- Lietuvos Junior Achievement [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lja.lt/naujas/about/lja.htm>.
- Mincienė, L. (2000). Verslumo pradmenys. Vilnius: Logotipas.

- Paulionienė, L. (2007) Verslumo ugdymas profesiniame ugdyme. Profesinis ugdymas: tyrimai ir realijos, 13. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://esf.vdu.lt/esf/esf0013/downloads/16.pdf>.
- Profesinis rengimas ir verslumas. Ekspertų grupės galutinė ataskaita (2009). [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/smes/vocational/entr_voca_lt.pdf.
- Simonaitienė, B. (2007) Mokyklos – besimokančios organizacijos vystymas: [mokslo studija]. Kaunas: Technologija, 100 p.
- Strazdienė, G.; Garalis, A. (2006). Verslumas: ugdymo programos ir jų efektyvumo raiška. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, 38. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://archive.minfolit.lt/arch/5501/5651.pdf>
- Tamošiūnas, T. (1999) Projektų metodas ugdymo praktikoje. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Verslumo gebėjimų ugdymas 9-10 klasėse. Metodinės rekomendacijos. Ugdymo plėtotės centras, 2012. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://galimybės.pedagogika.lt/uploads/file/2012.11.23/Verslumo-gebėjimų-ugdymas9-10klasėse-metodines-rekomendacijos.pdf>.

USAGE OF METHODS, WHICH DEVELOP SKILLS OF ENTREPRENEURSHIP, DURING FINANCIAL FIELD LECTURES AT SIAULIAI STATE COLLEGE

Lina Kušleikienė, Renata Šivickienė

Summary

Entrepreneurship – can be defined as a person's ability to implement their ideas, which manifests itself through this innovation, creativity, self-confidence, openness to innovation, the ability to plan, lead, take risks. Entrepreneurship education goal – to develop students' skills necessary for them as individuals and as members of society to live independently and positively affect their families and society, enabling them to take responsibility and the ability to live in a society based on a market economy. It is necessary to develop these entrepreneurial skills competencies: 1) the ability to solve problems; 2) the ability to build relationships; 3) self-confidence; 4) personal initiative showing.

Entrepreneurial skills are needed on a daily basis in all areas of life: seeking employment, working, building a business and making important decisions in everyday life. It is important that colleges have developed entrepreneurial environment, encouraging student initiative, implemented design training, strengthening the link between theory and practice, a more flexible organization of teaching and learning.

The aim – to reveal the importance of methods, used for developing entrepreneurship skills in financial field lectures.

The study was conducted in Siauliai state college. In the study were prepared a questionnaire for students. The study were interviewed a total of 100 students.

Upon analysis of the data suggests that in order to develop entrepreneurial competence, students are motivated and willing to try out new techniques. All the students understand what they lack knowledge and skills as well as what problems they could encounter. Active methods cover preparations of business plans, visits at business company, projects, computer modelling, imitation of role.